

**KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'IN DİPLOMASİ DİLİNDE TÜRKÇE VE
DİĞER DİLLERİN KELİME ORANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI ÜZERİNE ÖRNEK BELGELER**

Güray KIRPIK

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, guray@gazi.edu.tr

Ahmet CEBECİ

Dr., Em. Öğretim Üyesi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, acebeci@gazi.edu.tr

ÖZET

Dil, medeniyeti temsil eden unsurlar arasındadır. Din, medeniyetin genel hali ve kabuğu ise dil, medeniyetin özündeki düşünce dağarcığını oluşturan unsurlardan en önemli bir araçtır. İnsanlık tarihini belirleyen, dil ve araçları ile oluşan yazılı medeniyetler ve onların kanonik evrensel kitaplarıdır. Yazısı olmayan bir büyük medeniyet göstermek mümkün olmamaktadır. Zira medeniyet tedvidir. Dil, her ne kadar kültürel bir unsur ise de aynı zamanda Medeniyetin temsil edildiği bir bayrak gibidir. Onsuz bir edebiyat ve diplomasiden bahsedilemez. Dolayısıyla medeniyetlerin siyasi temsil hali olan devletler dil ile kültür ve diploması güçlerini gösterirler. Dil dağarcığı yüksek toplumlardan yüksek kültürler doğar, yüksek kültürler ise yüksek medeniyetin kendisi olur ve nesnel olan tekniğe hükmederek yeryüzünde var olur. İşte Osmanlı Devleti böyle bir medeniyeti temsil eder. İslam medeniyetinin Türkçe ile kompoze edilmiş şekli Osmanlı Türkçesi ve Osmanlı medeniyeti olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kanuni Sultan Süleyman, Türkçe, Arapça, Farsça, Diploması Dili.

**TURKISH LANGUAGE WITHIN THE SULEYMAN THE LAWGIVER'S DIPLOMATIC LANGUAGE AND
ITS WORDS' RATE COMPARISON BY OTHER LANGUAGES IN SAMPLE DOCUMENTS**

ABSTRACT

Language is among the factors representing civilization. Religion is the general state of civilization, and its shell but language is one of the most important thought vocabulary of the civilization. Determining the history of mankind is written civilizations formed by language ant tools, at the same time their canonical books that are universal. It is not possible to show a great civilization without writing. In addition to this, civilization is written culture. Although is represented as an element of cultural civilization language at the same time is like a flag. Without it, one can not talk about literature and diplomacy. Therefore, states representing the politics of civilization show their cultural and diplomatic power with language. High cultures are born from the society which their language vocabulary is high. High culture is high civilization itself and so the high civilization has a high tecnic and world possession by objective technical instruments. That is the Ottoman Empire's representative as a civilization. The shape that has been composed by Turkish Islamic civilization is the Ottoman Turkish Language and its civilization.

Keywords: Suleyman the Lawgiver, Turkish, Arabic, Persian, Diplomatic Language.

GİRİŞ

Kaşgarlı Mahmut XI. yüzyılda yazdığı “*Dîvân-ı Lügât-i’t-Türk*”te 20 kadar Türk lehçesinden örnekler sergilemiş, en geniş yeri de Oğuz Türkçesi’ne ayırmıştır (Kaşgarlı Mahmut, 2006). Bu durum, onun eserini Bağdat’ta Oğuz ve Selçuklu Devleti’nin hâkim olduğu sahada yazmış olmasından değil, Oğuzların o günde de Türk Dünyası’nın en kalabalık Türk kavmi ve Türk Dünyası’nın öncüsü olmasından kaynaklanır. Ancak Selçuklu Devleti’nin merkezi İran sahasında bulunmasından ve vezir, *Nizamü’l-Mülk örneğinde olduğu gibi (Nizamü’l-Mülk, 1999)*, devlet memurlarının Farsça yazışma geleneğini oturtmasından dolayı, devletin resmi dili genellikle Farsça idi. Anadolu Selçuklu Sultanlığının çöküşünden sonra Anadolu beyliklerinde Türkçe yazıp okuma geleneği yaygınlaştı. Bu arada Osmanlı Beyliğinde de Türkçe yazışma geleneği yerleşti ve devlet dili Türkçe oldu. İnalçık, “*Şâir ve Patron*” (2003) adlı eserinde Türkçe yazışma geleneğinin Osmanlı Devletine İlhanlı Hakanlığından geçtiğini belirtmektedir. Osmanlı Devlet arşivlerinde çokça kullanılan siyakat yazısının da İlhanlılardan geçtiğini biliyoruz.

Âşıkpaşazâde Tarihi (1990), *Oruç Beğ Tarihi (2010)* ilk Osmanlı kroniklerindeki sâde Türkçe ile yazılmış olma hali, herkesin mâlumudur. II.Murad Han’ın Türk halkının okuma alışkanlığını ve kültürünü yükseltmek üzere tercüme ve telif kitapları yazımını teşvik ettiği de bilinen bir gerçektir. Nitekim Yazıcıoğlu Ali’nin “*Tevârih-i Âl-i Selçuk*” (2009) adlı eseri de onun teşviki ile yazılmıştır. İstanbul’un fethinden sonra Fâtihten Sultan Mehmet ve II.Bayezid devrinde yazılan kânunnâme, ferman ve vakfiyelerde de oldukça sâde bir Türkçe kullanılmıştır.

XVI. yüzyıl Osmanlı Devleti’nde divan şiiri ve edebiyatının en zirve çağı sayılır. Böyle bir dönemde Padişah Kanunî Sultan Süleyman’ın dilinin de ağıdalı olması beklenir. Ancak, meselâ Kanunî’nin Avusturya imparatoru Maksimilyanoş Kral’a gönderdiği ahidnâmede kullanılan dil, giriş kısmındaki takdim ve hitâp cümleleri hâric, şaşırtacak derecede sade bir Türkçe’dir. Buna benzer örnekler çoğaltılacak olursa, Osmanlı Devleti’nin XVI. Yüzyıl yazışma ve kânunnâmelerinde bir dil istilâsı altında kalmadığı görülür. Oysa Enver Ziya Karal, aksi bir yönde tez ileri sürmekte ve XVI. yüzyılda Arapça ve Farsça’nın Türkçe’ye üstünlük sağladığını iddia etmektedir. Bu konuda Karal’ın yanıldığı aşağıdaki somut çalışma ile ortaya çıkmaktadır (Karal, 2001: 37-39). Zira Osmanlı Medeniyeti’nin dili olarak yükseliş döneminin zirvesini temsil eden dönemin böyle bir genelleme ile zan altında bırakılması ilmî gerekçelerle izah edilmemiştir. Buradaki araştırmanın yanısıra devam eden diğer araştırmalarımızla da anlaşılmaktadır ki kanunnâme ve fermanlardaki Türkçe sâdeliği XVII. yüzyılda da devam etmiştir. Ancak XVIII. ve XIX. yüzyıllarda daha ağıdalı bir dil kullanıldığı anlaşılmaktadır. Meselâ Tanzimat Fermanı olarak bilinen “*Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu*” (BOA.MFB.48) XVI. yüzyıl ferman ve kânunnâmelerine göre çok daha ağıdalı olup % 70’i bulan bir Arapça-Farsça kelime yoğunluğu taşır. XIX. Yüzyılın edebiyatında “sanat sanat içindir” akımının çıkmış olması da ancak İmparatorluğun “hasta adam” muamelesi gördüğü bir sosyo-siyasal dönemle izah edilebilir.

Maksimilyanoş Krala Gönderilecek Ahidnâmenin Sûretidir

Ben ki sultân-ı selâtîn-i şark ve garb, sâhibkırân-ı memâlik-i Rûm ve Acem ve Arab, kahramân-ı kevn ü mekân, nerîmân-ı meydân-ı zemin ü zaman, Akdenizin ve Karadenizin ve Kâ'be-i Muazzama ve Medine-i Mükerreremin ve Kudüs-i Şerifin ve taht-ı Mısır-ı nâdire-i asrın ve vilâyet-i Yemen ve Aden ve San'a'nın ve Dârü's-sedâd-ı Bâğdad ve Basra ve Lâhsâ'nın ve medâyîn-i Anûşin-revân'ın ve diyâr-ı Cezayir ve Âzerbaycân'ın ve Deşt-i Kıpçak ve diyâr-ı Tatar'ın ve Kürdistân'ın ve Lûristân'ın külliyyen Rûmili ve Anadolu ve Karaman ve Eflâk-Boğdan'ın ve Engürüs memleketlerinin ve bunlardan gayrı nice memâlik-i diyâr-ı azimü'l-i'tibârın pâdişâhı ve sultânı Sultân Süleyman Hân bin Sultân Selîm Hân'ım. Bi-inâyetillâhi'1-mülkü'l-ekber-inân-ı cihandarî kabza-i kudretime mukadder ü zimâm kisver-küşâ-yı keff-i kifayetime müyesser olub arsa-i âfâk-ı alel-ıtlâk, mebâdî-i diyâr-ı şark ve mülk-i Çin'den tâ be-aksâ-yı magrib-zemîni müsahhar-ı şemşîr-i cihangîr kazâ-te'sîrim olmuşdur.

Bilcümle taht-ı âlf-bahtımın ednâ-pâyesi kasr-ı kayser ve mülk-i mevrûsumun bir katresi mülk-i melik-i İskender olmağın sahâyif-i rû-yı zemîn zîr-nikîn-i felek-âyin nüvvâb-ı saadet-karînem olmuşdur.

Şimdiki hâlde iftihâru'l-ümerâ'il-izâmi'l-İseviyye muhtârü'l-küberâi'l-fihâmi fî milleti'1-mesîhiyye sen ki Maksimilyanoş kralısın, Reym (Reim) halkının güzîde ve hürmetlüsi ve Alaman vilâyetinin imparatoru ve Çeh ve İslavin ve Hırvat ve sâir nice vilâyetlerin kralısın ve hâkimisin. Dergâh-ı muallâ-yı dest-gâhıma ve bârgâh-ı selâtîn-penâhıma ki makbul-şikâh-ı kıyâsire-i zaman ve müzdeham-i cibâh-ı ekâsire-i devrândır.

Bundan akdem babanız İmparador Ferendoş ile olan mu'âhede-i hümâyûnumuz kendü nâmına tecdit olunub Arhidüka Ferdinando ve Arhidüka Karlo nâm karındaşlarınız ahd-i hümâyûnumuzda bile olmak üzere sūdde-i saâdet-bahşımızda olan ilçünüz kıdvetü'l-ümerâ-i'1-milleti'l-mesîhiyye 'umdetü'1-küberâ-i-t-tâifeti'l-İseviyye Alberdos Döpez ile mektubunuz vârid olmağın hazret-i İsâ Nebî aleyhissalâtü vesselâm târihinin bin beş yüz altmış ikinci senesinin yuniyus ayının evvelki gününden sabıkan sekiz yıla değin memleket ve vilâyetin ve re'âyâ ve berâyânın emn u emânı ve mâbeynde olan dostluk kemâkân muhkem ve mukarrer olmağ için her yıl sūdde-i saadetime otuz bin Engürüs florisi gönderilmesini ve bundan evvel beş yıllık dostluk için de ma'hûd olan otuz bin Engürüs florisinin bakî kalan iki yıllık kusurundan dahî bir yıllığı gönderilmesini.

Ve Erdel'den taşra Maksimilyanoş Kraloğlu elinde olan yerlerden eğer Engürüs vilâyetindedir ve eğer nehr-i Tisa'nın öte ve beri yanlarındadır sekiz yıllık emn ü emân içinde 'adâvet eyleyub cebr ile ve kılıç ile taleb etmekten geçdük, şol şartla ki kendü mülki olmuş ola kimesne mâni' olmaya. Kraloğlu dahi bu sekiz yıl içinde her veçhile dostluk şartların ri'âyet edüb düşmenlikden ve re'âyâmıza zulm edüb memleketine sürmekden ve vilâyetimize seğirdüb gâret etmekten ve hisar almaktan ve yeniden nesne yapmaktan ve canlı ve gayrı rızkımız almaktan ve bizim veyahut âdemlerimizün re'âyâsın öşürleyüb kullanmaktan ve izlâl etmekden ve "sizi yakaruz ve gâret iderüz" diyu havf virüb nesnelere almakdan gereği gibi hazer idüb emn ü emânı hak üzere ri'âyet itdüre. Eğer riayet ittürmez ise sabra takat getürmedüğünizi ve Kraloğlu ile nizâ'nız olan yerler eğer bu dostluk içinde iki cânibin ihtiyarıyla islâhı murâd olunursa vech-i ma'kûl ne ise anunla amel olunmasını ve bu

şartlarınızda Pelaj Mihal ve Nikola Baturi ve sâir beglerünüz ki şimdi size itâ'at etmişlerdir, Kraloğlunun dostluk kâğıdı size vâsil olduğu günden ellerinde olan emlâkleriyle ve yerleriyle bu kavilde ve bu sulhda bile olmalarını ve bundan mâ'dâ eğer sizin ve eğer Kraloğlunun eli altında olan adamlarınız dalgalık zamanında birbiriyle adavet edüb ba'zı alınmış ve verilmiş yerleri olub ellerinde buluna ve yâhud re'âyâsı bir cânibe dalmış buluna, bilcümle bir vech ile da'vâ edecek husûsı ola, ki bu emn ü emândan sonra vâki olmaya, birbiriyle olan da'vâları ve maslahatları ve gavgaları mesmu' olmaya.

Amma bu sulh u salâhdan sonra bir niza'ları olsa ki hüs-n-i rızâlarıyla uzlaşmayalar, mâbeynlerinde gavgâ etmeyub sizin re'âyânuz size ve bizim re'âyâmuz bize mürâca'ât edeler ve mâbeynde bu dostluk şayi' ve mukarrer olduktan sonra beğlerinüzden ve gayrı adamlarınızdan bir kimesne bizim re'âyâmuzdan birini tutsa te'hîr etmeyub ve kıymet taleb eylemeyub zararsız ve ziyansız geru yerlerine gönderilmesin i'lâm edüb ve iki cânibden şerait-i dostî ve emn ü emân târîh-i mezbûrdan bu sekiz yıla değîn sahîh ve sâlim hıfz u hırâset olunmak bâbında sūd-de-i sa'âdetten 'ahidnâme-i hümâyûn' inâyet olunub bu emn ü emân ve dostluk içinde memâlik-i mahrûsemizde olan beğlerbeğiler ve beğler ve kapudanalara ve sübaşılara ve voyvodalara bil-cümle sâir asâkir-i zafer-mâşere muhkem tenbih ve te'kîd olunub dostluğu gereği gibi hıfz etdirüb aslâ dostluğa muhâlif bir iş olmaya.

Ve bu dostlukda Boğdan ve Eflâk voyvodaları bile olalar ve bize müte'allık olan Engürüs (Ungurus) ve İslavin ve Bosna ve sâir vilâyetlerimiz içinde olan yerlerimize karadan ve denizden ve cezirelerden aslâ zarar u güzend erişdirilmeye ve hisarlarımızdan ve kastellerimizden ve sâyir şehirlerimizden bir kimesne uğurlayın yer alsa, ol kimesnenin hakkından gelinüb yerler geru sâhibine dönderile ve iki cânibin re'âyâsından biri kaçsa cümle emlâki beğlik olduğundan gayrı kendüsi nefy' (*ref'*) olunub ve yâhud hakkından geline ki sâirlere mûcib-i 'ibret ola.

Ve ba'zı yerlerimiz bu emn u emân içinde ta'mir ve termim olunub azık konulub hıfz olunmak murâd olundukda mâdem ki sınırumuzdan çıkmayavuz, iki cânibden lâzım olan kal'alar ve yerler ta'mîr ve termim olunub kimesne mâni' olmaya. Ve Tata canibinde kadîmden Komran'a karîb tâbi' olub zabt olunu gelen yerler ve köyler kadîmden Komran'a tâbî'dir, yine ol hâl üzere ola.

Tata'da ve gayrıda olan eğer ehl-i İslâmdır ve eğer gayrıdır ol karyelere dahl u taarruz eylemeye ve Engürüs'de olan re'âyâmıza ve adamlarımıza ve karyelerimizün adamlarına bir vech ile hizmet teklîf olunmaya ve asla nesne taleb eylemeyeler, her biri tâbi' olduğu kal'a sahibine hıdmet edüb virgüsini ana vire, zîrâ defa'âtle dahl olunub sizi yakaruz ve yâhud gâret edüb esîr ederüz deyu havf verüb virgülerün alurlar ve hizmet etdürürler ve ba'zı yerlerin re'âyâsı şimdiye değîn iki cânibe hizmet edüb harac ve öşür veregelmişlerdür. Ol makûleler veregeldükleri üzere geru iki cânibe vereler. Ve ba'zı karyeler vardur, kadîmden kendü âdetleri üzere vermek şartıyla mutî' olmuşlardır. Hâliyâ vergülerinden on mertebe ziyade alınmağla fakîr olub perakende olmağa yüz tutmuşlardır, vergülerin alanlara tenbih oluna ki itâ'at etdikleri zaman ne mikdar nesne ta'yîn olunmuş ise anı alub ziyâde nesnelerin almaya. Ve bu dostluk içinde Engürüs'den ve gayrıdan hiç re'âyâmız esir olmaya, nâğâh olsa dahî alıkonulub behâsız sağ ve sâlim memleketine gönderilüb satılmaktan ve bağışlanmaktan berî olalar.

Ve ba'zı adamlarımız veya ilçilerümüz ve maslahata mübâşirlerimiz dergâh-ı mu'allâda durmak lâzım geldükde sâirlerin ilçilerüne ri'âyet olunduğı üzere ri'âyet olunub ve istedikleri tercüman ta'yîn olunub ve ne mikdâr tercüman isterlerse kullanmağa kimesne manî' olmayub ve dergâh-ı 'âlîye varub gelen adamlarımıza dahi kimesne dahl u ta'arruz etmeyub belki mu'âvenet eyliyeler. Ve serhad vilâyetinde ta'yîn-i sınır için ve sâir niza' ıslahıyçün lâzım oldukda cânibeynden yarar ve mu'temed-i 'aliyye adamlar gönderile ki vâki' olan kaziyyelerin görüb 'ahde muhalif iş edenlerin haklarından geleler.

Ve memleket çok olmağla daima hırsuz ve harâmî ve akıncılardan hâfi olmaz, ol makûlelerin fesâdlarıyla bizüm dostluğumuza zarar gelmeye. Amma mümkün oldukça iki cânibden sa'î olunub ol asıl müfsidlerün haklarından geline, fesad etdikleri yerde bulunmayub ele gelmez ise, her kangı canibe giderlerse ol yerün hâkimlerine haber gönderilüb ele getirilüb günahlarına göre haklarından geline.

Ve uc erleri birbirini meydâna okuyub katl etmeği âdet edinmişlerdir. Bu hususda gereği gibi tenbih oluna ki birbirini meydâna okuyub katl eylemiyeler. Bu zikr olunan şartlar ki bu canibin emn u emanına ve re'âyâ ve berâyânın istirâhatlerine ve dostluk muhkem olmasına sebebdür. Bu şartlar gereği gibi bu cânibde ri'âyet olunması hususı vilâyetimiz hâkimlerine tenbih ve te'kîd olunub 'uhdemize alınmışdır. Kezâlik ol cânibden dahi ri'âyet olunub kavil olunan zamana değin dotluğa halel gelmemesi iltimas olunur deyu ol vakit sâbık olan ilçiler pâye-i serîr-i sa'âdet- mutasarrıfa 'arz edüb 'ahidnâme-i hümâyûnumuz taleb etmeğün bu 'ahidnâme-i 'izzetmakrun erzânî kılınmışdı.

Hâliyâ ol bâkî kalan iki yıllık kusur için altmış bin flori kıdvetü'l-â'yânu'l-milleti'l mesîhiyye ilçinüz Sekel ile 'atebe-i 'ulyamızda olan mu'teber beğlerinüzden müşârun-ileyh ilçimüze gönderüb teslim olunmağın ol dahî bî-kusur hızâne-i 'âmireimize edâ eyleyub ve vârid olan mektubunuzda mezkûr olduğu üzere Pelâj Kahar'dan alınan kal'alar ahvalini 'arz eyledükde, Kraloğlı ol kal'alara mülkiyet da'vâsın etmekle Yana kal'ası kendü elinde kalub gayrı kal'alar giru 'ahd-i şerîfim üzere sahiblerine teslim olunub ol 'ahd-i şerîfim üzere kemâkân karındaşlarınızla sizin tarafınızdan ve size tâbi' olan beğlerden ve gayrı asâkirinüzden madem ki, müceb-i inhilâl-i 'ahd u peymân ve bâ'is-i ihtilâl ve ahd u îman bir vaz' sâdir olmayub zikr olunan dostluk şeraiti emn u emân üzere ri'âyet oluna.

Cenâb-ı Celâlet-meâbdan dahî îmân-ı mügalliza ile yemîn ederim ki, yeri ve göğü yaradan perverdigâr hakkıyçün ve ulu 'aziz peygamberimizin hicrânî hakkıyçün bu mu'âhede olunan müddet içinde 'ahde mugâyir beğlerbeğlerimizden ve beğlerimizden ve subaşı ve voyvodalarımızdan bilcümle serhadd-i memalik-i İslâmiye'de olan 'asâkir-i fevz-i te'siremden ve kuvvet-i kâhire ve satvet-i bâhirem ile feth olunan Erdel vilâyetinin kralı İstefan Kral ve Eflâk ve Boğdan voyvodalarımızdan ve sâir harac-güzâr keferelerimizden ki bu dostlukda bilebilir, size müte'allık memleket ve vilâyete ve re'âyâyâ bilcümle taht-ı hükümetinizde olan yerlere ve uçlara aslâ dahl ve ta'arruz olunmayub zarar ve ziyan ve te'addî ve te'azzî olunmaz.

Muhassıl-ı kelâm şol ki müşhîd-i kavil ahîd-i dostî ve muhabbetîdür. Ri'âyet olunması bu müddet içinde sizün

murâdınız olduğı gibi bizim dahi murâdımızdır. Ri'âyet olunub inşâallâhu'r-rahmân bu cânibden hilâf-ı 'ahd-ı hümâyûn bir vaz' sâdır olmaz.

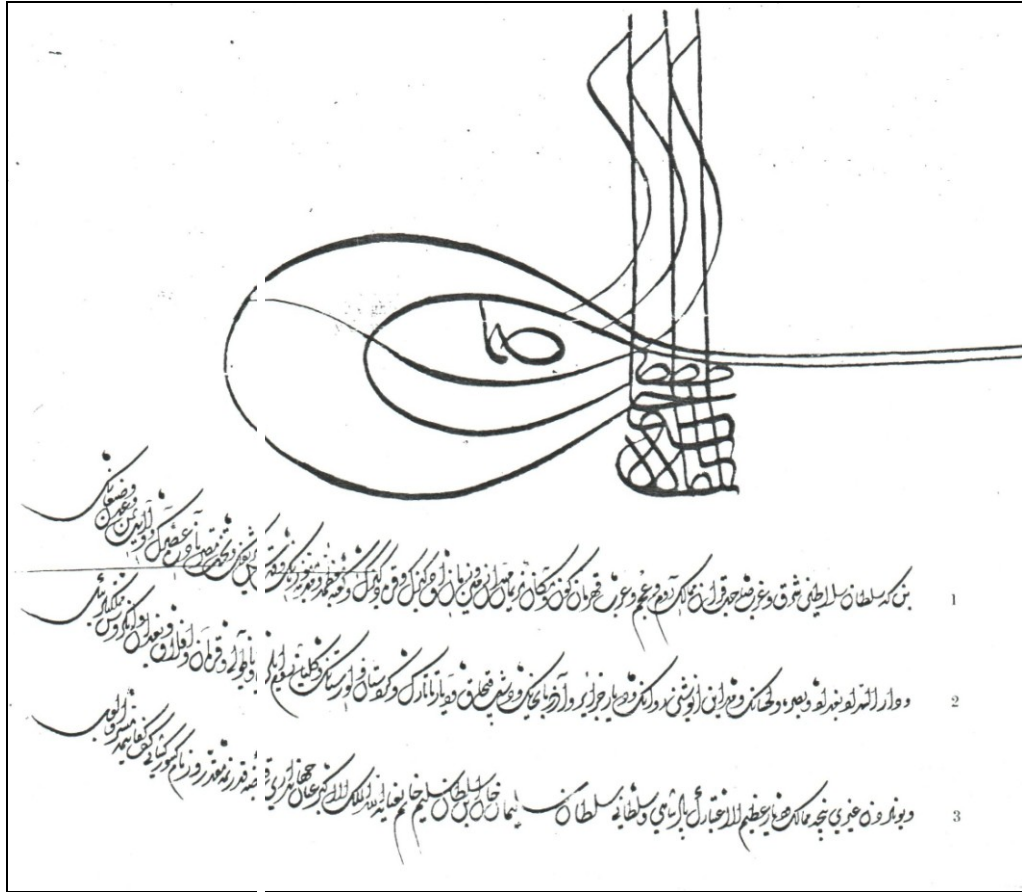
Bu 'ahidnâme-i şerîf bizim ulu peygamberimiz Hazret-i risâlet-penâh sallallâhu 'aleyhi ve sellemin hicreti tarihinden dokuz yüz yetmiş iki senesinin mübarek Receb ayının on beşinci günüdür.

Es-Saltanatü'l-'aliyye ve'l-hilâfetü's-seniyye mahmiyye-i Kostantiniyye'de yazıldı.

H: 15 Receb 972

M: 1 Haziran 1562

Türkçe kelime sayısı	:736 (% 52)
Arapça kelime sayısı	:574 (% 40.5)
Farsça kelime sayısı	: 48 (% 3.5)
Diğer dillerdeki kelimeler	: 55 (% 4)
Toplam kelime sayısı	:1413

Λ İksimilyanoş Kral'a gönderilen ahidnamenin ilk sayfası

Kanûn-ı Bâc-ı Saray

22. Buğday yükünden iki akçe ve sair terekeden dahi yük başına iki akçe bâc alınur. Ve tuz yükünden dört akçe ve kettân yükünden dört akçe ve piriç yükünden dört akçe ve incir ve kuru üzüm yükünden dört akçe ve taze üzüm yükünden iki akçe alınur ve bal yükünden dört akçe ve sâde yağ satılsa kırk akçede bir akçe bâc alınur ve hinnâ ve boya yükünden dörder akçe ve peynir yükünden iki akçe alınur.

27. Ve iki koyun bastırmasından bir akçe ve odun yükünden bir akçe ve çıranın iki yükünden bir akçe ve bir araba direkden bir akçe ve bir araba otlukdan bir akçe ve soğan yükünden iki akçe ve kestane yükünden iki akçe ve ceviz ve badem yükünden iki akçe ve şîr-i revgan yükünden dört akçe alınur. Ve kelem yükünden bir akçe ve bazar gününde demir sattıkları yerden buçuk akçe alınur. Ve bazar gününde zeyt yağı sattıkları yerden satandan bir akçe alınur (Akgündüz, 1994/7: 427).

Türkçe kelime sayısı	:141 (% 94)
Arapça kelime sayısı	:3 (% 2)
Farsça kelime sayısı	:6 (% 4)
Diğer dillerden kelimeler	:0
Toplam kelime sayısı	:150

Kanûn-ı Bâc-ı Bâzâr-ı Yeni Saray

65. Bazar-ı mezbûre hâricden getürdükleri tuz ve un ve buğday ve şîre ve koyun ve sığır ve sâir bâc alınacak esbâbdan kanun üzere bâc alınur.

66. Ve varoşda sakin olanlar kendü evlerin maslahati için getürdükleri me'kûlâtıdan ve gayrıdan bâc vermezler. Amma satu bazar için getürdüklerin hâricden getürenler gibi bâc verürler. Ve zikr olunan bazarı içinde satu bazar olsa, bazarda gibi bâcın verürler (Akgündüz, 1994/7: 464).

Fasl der Beyân-ı Cerâyim-i Zinâ ve Gayrihî

76. Eğer bir kimesne zina etse üzerine sabit olsa zina eden evli ve ganî olsa, bin akçeye veya dahi ziyâdeye gücü yetse üç yüz akçe cürm alına. Evsatü'l-hâl olub altı yüze gücü yetse ikiyüz akçe alına. Fakir'ül-hâl olub dört yüzüne gücü yetse yüz akçe cürm alına. Ve aşağı olub elli veya kırk akçe cürm alına.

77. Eğer zina eden ergen olub ganî olsa bin akçe veya ziyâdeye kadir olsa yüz akçe cürm alına. Evsatü'l-hâl olsa elli akçe fakir'ül-hâl olsa otuz akçe cürm alına.

78. Eğer zina eden dul avret olsa, ergenler gibi cürm vere. Azlıkta ve çoklukta ana i'tibâr olunur.

79. Eğer zina eden kız oğlan olsa, anın dahi cürmi hemân ergen cürmü gibidir.

80. Zina eden er avreti etse, eri ganî olub kabul ederse, yüz akçe köftehorluk vere; evsatü'l-hâl olursa elli akçe; fakirü'l-hâl olursa kırk veya otuz akçe vere.

81. Kul ve câriye zina etse, hür ve hürre cürmünün nısfın alalar (Akgündüz, 1994/7: 465).

Türkçe kelime sayısı	:178 (% 79.5)
Arapça kelime sayısı	:38 (% 17)
Farsça kelime sayısı	:8 (% 3.5)
Diğer dillerden kelimeler	:0
Toplam kelime sayısı	:224

Kanunnâme-i Vilâyet-i Çirmen ber Mûceb-i Defter-i Köhne der Nâhiye-i Çirmen

1. Bir kul veyahud bir câriye satılsa, dört akçe satandan ve dört akçe alandan alınur. Ve bir at ve bir öküz ve inek satılsa tarafeynden ikişer akçe alınur.

2. Ve yerlü kassâb koyunu boğazlasa dört koyuna bir akçe ve haneden kimesneler boğazlasalar, iki koyuna bir akçe ve bir siğir boğazlansa iki akçe alına.

3. Ve 'aba ve kepenek ve siğir gönü ve sâir bunun emsali nesne satılsa kırk akçede bir akçe.

4. Ve bir 'araba piriç ve kuru üzüm ve incir satılsa sekiz akçe ve bir 'araba tuz satılsa dört akçe ve bir 'araba kavun ve karpuz ve yaş üzüm ve elma ve emrud ve bunun emsali nesne satılsa iki akçe ve bir 'araba tahta veyahud pedavra bey' olunsa bir akçe ve bal ve yağ bey' olunsa her kantara iki akçe ve at yüküyle gelüb satılan meyveden yüküne ikişer akçe resm-i bâc alına (Akgündüz, 1994/7: 525).

Türkçe kelime sayısı	:136 (% 91.3)
Arapça kelime sayısı	:8 (% 5.4)
Farsça kelime sayısı	:4 (% 2.7)
Diğer dillerden kelimeler	:1 (% 0.6)
Toplam kelime sayısı	:149

Nâhiye-i Hasköy Der Liva-i Çirmen

5. Meselâ hâricden kassâblar siğir getirüb boğazlasa bir siğirdan iki akçe alınur.

6. Abâ ve kebe (kepe) ve siğir gönü ve sâir bunun emsali bey' olunsa kırk akçede bir akçe alınur.

7. Ve buğday ve arpa ve un ve sâir bunların emsali bey' olunsa yirmi akçede bir akçe alınur.

8. Ve bir 'araba tuz ve kavun ve karpuz ve yaş üzüm ve emrud ve elma ve bunun emsali nesne bey' olunsa,

iki akçe subaşı ve iki akçe muhtesib alır. Ve bir 'araba tahta ve pedavra gelüb satılsa bir akçe alınur. Ve 'asel ve şîr-i revğan bey' olunsa bir kantara iki akçe alınur. Ve at yükiyle gelüb satılan meyve yüküne ikişer akçe alınur. Ve bir kul ve yahud câriye satılsa tarafeynden dörder akçe alınur (Akgündüz, 1994/7: 692-694).

Türkçe kelime sayısı	: 101 (% 85)
Arapça kelime sayısı	: 16 (% 13.4)
Farsça kelime sayısı	: 1 (% 0.8)
Diğer dillerden kelimeler	: 1 (% 0.8)
Toplam kelime sayısı	: 119

Kanunnâme-i Yörügân-ı Na'ldöken

1. Çün Hazret-i 'izzet -celle zikrühû- salâtin-i üli'l-emr ve havâkîn-i zevi'l-kadri 'âmme-i 'ibâd üzere mümtaz kılub umûr-ı cumhur-ı kâffe-i re'âyâ ve tenfiz-i ahkâm-ı cümle-i berâyâyı eyâdî-i iktidarlarına tefviz eyledükde, a'vân-ı ecnâd ve erbâb-ı cihâddan her sun'ı bir emre ta'yin idüb husûsâ ki, ahâlî-i ahbiye (yörükler) hakkında sâdır olan âyîn-i devlet-i hâkanî ve kavânîn-i Osmanî ve ferman-ı 'âlîşân-ı zıll-ı Rabbânî budur ki;

3. Amma subaşılar ve çeribaşılar her yıl Mart ibtidasında alurlar. Zira bunlar sipahi kısmındandır. Subaşılar ve çeribaşılar her yıl aldıkları bâ'isden müzevveclerinden ellişer ve mücerredlerinden yirmi beşer akçe resm-i yamak alurlar; eşkünciler eşdikleri vakit hizmet mukabelesinde olmağın müzevvec ve mücerred i'tibârı etmeyüb ellişer akçe resm-i yamağı tamam alurlar.

17. Gezende olmağla dutdukları yava ve kaçkun her kande dutarlarsa müjdegânesi ve müddet-i 'örfiyyesi tamam olanların tasarrufı kendü subaşılarınıdır.

18. Ve resm-i 'arûsiyye babında dahi bâkire ile seyyibe 'ale's-sevâdır; toprak i'tibârı olmaz.

19. Ve şol yörük ki, konar ve göçer olmayub bir yerde temekkün edüb çifte ve çubuğa mâlik olsalar, tamam çiftlik yer dutan on iki akçe ve nısıf çiftlik yer dutan altı akçe resm-i çift sâhib-i tîmâra vereler (Akgündüz, 1994/7: 525).

Türkçe kelime sayısı	:112 (% 60)
Arapça kelime sayısı	:70 (% 37.4)
Farsça kelime sayısı	:5 (% 2.6)
Diğer dillerden kelimeler	:0
Toplam kelime sayısı	:187

نام باج سراي

۲۲ نبدای یوکنف ایلیج و سایر زکون دخی یوک بخت ایلیج باج الغد
 طوز یوکنف سراج و کات یوکنف سراج و برنج یوکنف در سراج و انجیر
 و قوروا فریز یوکنف در سراج و تانرا و زهر یوکنف ایلیج الغد و بال یوکنف
 در سراج و سلک باغ صالنه قرتی ایلیج در باج باج الغد و نسا و بوی
 یوکنف در سراج و نیز یوکنف ایلیج الغد و ایلیج ایلیج سراج یوکنف
 ایلیج الغد و کاهن سالی المرکوزکی و کوه یوکنف شایه و کاهن کوهن کوه

۲۳
 ۲۴ چقه یوکنف و قوروا قوروا باج الغد و بوی و قوروا یوکنف سراج و قوروا باج
 یوکنف سراج الغد و نای و ایلیج یوکنف در سراج الغد و کاهن ایلیج
 ۲۵ بازار کوی سالدان طوزون در سراج الغد و سایر سالدان ایلیج و لاند
 ایلیج و آت سالدان ایلیج و لاند سراج ایلیج الغد و صفر
 ستانده بر ایلیج و صفر لاند سراج الغد و صابون غلغلی و صفر
 در سراج الغد و صالنه قوروا قوروا باج باج باج و بازار و صابون
 ۲۶ لادغی یوکنف قوروا در سراج ایلیج الغد و باج شایه یوکنف ایلیج
 ۲۷ ایلیج الغد و خلط و طایغ شایه یوکنف ایلیج الغد و ایلیج باج سالدان
 بر ایلیج و اود و یوکنف بر ایلیج و چیریک ایلیج یوکنف قوروا و بر ایلیج
 در کت سراج و بر ایلیج و ایلیج یوکنف ایلیج و صونای یوکنف ایلیج و کت سالدان
 یوکنف ایلیج و چور و بالار یوکنف ایلیج و شرفند یوکنف در سراج
 ایلیج الغد و کاهن سالی المرکوزکی و بازار کوهن سالدان و قوروا بر ایلیج
 الغد و بازار کوهن سالی باجی سالدان و قوروا بر ایلیج سالدان بر ایلیج الغد
 ۲۸ و دوسر یوکنف ایلیج و حار و حار و کوهن سالی سراج یوکنف در سراج ایلیج

۲۹ ویرلویجا بخت یوک ایلیج ایلیج الغد و ادر یوکنف سالدان بر ایلیج
 و اغیز سالدان و قوروا لاندان ده بر ایلیج الغد و ایلیج صالنه
 الغد و کوهن سالی المرکوزکی و بر ایلیج قوروا سالدان بر ایلیج الغد
 و صفر در سالدان بر ایلیج و یوک باغ و کوهن سراج کوهن و لایه یوکنف
 ۳۰ ایلیج باج الغد و ایلیج لاند سالدان بر ایلیج الغد و بر ایلیج سالدان
 القش ایلیج و ادنی سالدان قوروا ایلیج و کاهن قوروا لاند و قوروا لاند و یوک
 سالدان و قوروا لاند و او سالدان کوهن ایلیج و لاند سالدان بر ایلیج الغد

نام احتساب

طوز یوکنف بازار کوهن ایلیج سالدان سراج ایلیج الغد و ایلیج یوکنف
 سکر ایلیج و کت سالدان یوکنف و باج یوکنف ایلیج ایلیج و میوه یوکنف
 بر ایلیج و کت سالدان یوکنف بر ایلیج و چور یوکنف ایلیج و بازار کوهن سالدان
 اکثر ایلیج و بازار کوهن سالدان ایلیج و کت سالدان و چور
 ایلیج و کت سالدان ایلیج و کت سالدان قوروا لاند و در کت سالدان
 اول مقلد ایلیج حجه الغد

نام مسان

و مسال و دخی هرین هرین و کاهن بر ایلیج و کت سالدان ایلیج چار سوده
 طوز لاند کت سالدان یوک سالدان سالدان سالدان و صفر اغیز دخی
 مسال

Rumeli Eyaleti Kanunnamelerinden bir örnek

(Akgündüz, Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri, Cilt: 7, s. 433, 937 Tarihli Bosna Sancağı Kanunnamesi, BOA, TTD, No: 157 (749), s.1-12).

SONUÇ

XVI. yüzyıla ait bu ahitname ve kanunnamelerin incelenmesinden Osmanlı Devleti'nin Oğuz Türkçesinin bir devlet dili haline gelmesinde büyük hizmeti olduğu ortaya çıkmaktadır. İncelenen belgeler Osmanlı Devleti'nin ağdalı bir dil kullandığı iddia ve zannedilen bir döneme aittir. Özellikle de divan ve diplomasi yazışmalarının ağdalı olması beklenir. Ancak bu belgeler dikkatle incelendiğinde Kanuni Sultan Süleyman Han'ın kullandığı en üst düzey resmi yazışmaların sâde bir Türkçe olduğu söylenebilir. Belgelerdeki kelime oranları bu durumu ispatlamaktadır. Anadolu ve Rumeli sancakları ile dış devletlere gönderilen bu diplomatik yazışmaların hepsinde Türkçe en çok kullanılan kelime öbeğine sahiptir. En ağdalı olan Maksimilyanoş Kral'a gönderilen ahitname dahi %50'nin üzerinde günümüz Türkçesi ile anlaşılabilir kelimelerden oluşmaktadır.

Bu araştırmamızda kaynak olarak kullandığımız Akgündüz tarafından 9 cilt halinde hazırlanmış olan "*Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*" (1994) adlı eser henüz Türk Dil Kurumu'nca taranarak sözlüklere geçirilmemiştir. Bu kanunnâmelerde çok sayıda sancakta ve eyaletlerde kullanılan Türkçe'ye ait öz Türkçe sözcükler bulunmakta olduğu görülmektedir. Bu kelimeler taranarak günümüz *Güncel Türkçe Sözlük* dağarcığına alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, A. (1994). *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri*, 9 Cilt, C.7, s.464, 465, 525, 692-694, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Aşıkpaşazade Tarihi* (2011). Haz. H. Nihal Atsız, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Belge künyesi: BOA.MFB.48
- İnalçık, H. (2003). *Şair ve Patron*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Karal, E. Z. (2001). *Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu-Tarih Açısından Açıklama Bir Açıklama, Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, Ankara: TTK.
- Kaşgarlı Mahmut (2000), *Divanü Lügati't-Türk*, 4 Cilt, Ankara: TDK.
- Nizamü'l-Mülk (1999). *Siyaset-nâme*, Haz. M. Altay Köymen, Ankara: TTK.
- Oruç Beğ Tarihi (2010). Haz. Necdet Öztürk, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- www.tdk.gov.tr. (10.12.2014).
- Yazıcızade Âli (2009). *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçukname)*, Haz. A. Bakır, İstanbul: Çamlıca Yayınları.

EXTENDED SUMMARY

Mahmud Kasgarî wrote the first Turkish dictionary, *Divan-ı Lügati't-Türk*, in the Karahanids period in 11th century. It has 20 Turkish dialects and examples from them. After the Islamization of the Turks and especially in the time of Seljukids, Turks have began to use new civilization's instruments, Persian and Arabic languages. Another important element is that the usage of the official and scientific literary was mostly not Turkish. Somebodies from statesmans was the important position in Seljukids like Nizamu'l-Mulk, born in Gaznevids period and lived in Seljukids period, so he served the Seljukid civilization. He was from big viziers and atabegs but wrote his books and letters Arabic and Persian languages. The usage of the Turkish as an official language increased in the time of Beylikids, so after the Anatolian Seljukids.

When the Ottoman State, it was from beylikids, was founded the usage of the Turkish language begun to spread. The first Ottoman chronicler "*Âşıkpaşazâde*" then "*Yazıcızâde*" and "*Oruj Beg*" wrote their books in Turkish.

History is written by language but language is a tool in the civilized cultural dynamics. So, the Language is among the factors representing civilization. Religion is the general state of civilization, and its shell but language is one of the most important thought vocabulary of the civilization. Determining the history of mankind is written civilizations formed by language and tools, at the same time their canonical books that are universal. It is not possible to show a great civilization without writing. In addition to this, civilization is written culture. Although is represented as an element of cultural civilization language at the same time is like a flag. Without it, one can not talk about literature and diplomacy. Therefore, states representing the politics of civilization show their cultural and diplomatic power with language. High cultures are born from the society which their language vocabulary is high. High culture is high civilization itself and so the high civilization has a high tecnic and world possession by objective tecnic instruments. That is the Ottoman Empire's representative as a civilization. The shape that has been composed by Turkish Islamic civilization is the Ottoman Turkish Language and its civilization.

Therefore this research aimed to scrutinize what is the Ottoman Turkish Language's position in comparison with the other languages, particularly about the usage Arabic or Persian in Ottoman official language. So we can make more clear and understandable that how is the usage of Turkish vocabulary in percentage.

Within the study one can able to understand that the Ottoman State has a huge role about the rising of the Oghuz Turkish to the language of the Ottoman Civilization language. Suleyman the Magnificent, most famous "lawgiver" with his reforms about Ottoman law, has sent many letters to the other royal counterparts in Europe, one of them is about to Maximilian who was the Prussian King in the 16th century. Some historians like Prof. Dr. Karal stated that the Ottoman Language wasn't Turkish and it changed by the Ottomans to Arabic and Persian. So his book and writings was affecting our knowledge about historical themes and Ottoman Turkish

language. Therefore we have begun to compare historical documents in the Ottoman Archives and in conclusion it's seen that the Suleyman the Lawgiver used the clear and fluent Ottoman Turkish diplomatic writings in his letters. On the other hand graffics which related to the documents is proving it.

In following there is a pecentage which is related with the Suleyman the Magnificent's diplomatic language, in his "ahidname" to Maximilian King:

<i>Turkish vocabulary</i>	: 736 (% 52)
<i>Arabic vocabulary</i>	: 574 (% 40.5)
<i>Persian vocabulary</i>	: 48 (% 3.5)
<i>Other languages</i>	: 55 (% 4)
<i>Vocabulary in Total</i>	: 1413

Another example from the law writings which is about "Law of Saray (Kânun-ı Saray)":

<i>Turkish vocabulary</i>	:141 (% 94)
<i>Arabic vocabulary</i>	:3 (% 2)
<i>Persian Vocabulary</i>	:6 (% 4)
<i>Other languages</i>	:0
<i>Vocabulary in Total</i>	:150

The diplomatic and legal writings of the Ottoman Empire have usually historical Turkish style. One of the most literatural diplomatic example from these documents, sent to Maximilian Prussian King, contains aproximately fifty percent Turkish vocabulary. This document can be understandable diplomatic language for nowadays' Turkish people. Because many of the words from Arabic and Persian language has become to part of the Turkish language.

This content must be shown from the Akgündüz's book which is named "Ottoman Kanunnâmes and Its Legal Sentesis". In this study there are many examples from all over the Ottoman Sanjaks, diplomatic and legal writings. This documents is must be scanned in terms of the current Turkish language, then it must be taken to the new Turkish Dictionary.

"Diplomatic writings" for instance "ahidnames" are one of the most useful diplomatic and legal scriptures about this issue. A researcher must know the Ottoman Paleography for reading and analyzing of it. So, he can understand this compare. If he wouldn't know mustn't understand and solve the problem in the contex. Thus, history researchers and archive experts can't distribute the foreign words from the Ottoman Turkish words. Because it is a civilization sentesis, and the sentesis has a specific style.